

In the name of Allah, the compassionate, the merciful
به نام خداوند بخشنده مهربان

سرشناسه:

عنوان و نام پدیدآور:

دانشیار، علیرضا، ۱۳۵۷

بررسی تطبیقی تفسیر سیاسی قرآن از منظر اندیشمندان مسلمان
(جریان اجتهادی اصولی و جریان اخوان المسلمین) / علیرضا دانشیار

مشخصات نشر:

قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۴۴۲ق = ۱۴۰۰

مشخصات ظاهری:

۳۹۴ ص؛ ۵/۱۴ × ۵/۲۱ س م

شابک:

۹۷۸-۶۲۲-۳۱۵-۰۰۰-۰

مرجع توليد:

پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ چاپ دوم: ۱۴۰۲

یادداشت:

کتابنامه: ص [۳۸۱] - ۳۹۷؛ همچنین به صورت زیرنویس

موضوع:

تفاسیر شیعه -- قرن ۱۴ -- نقد و تفسیر

Qur'an -- Shiite hermeneutics -- 20th century -- Criticism & interpretation

موضوع:

سیاست در قرآن / Politics in the Qur'an

دانشمندان اسلامی -- دیدگاه درباره قرآن / Muslim scientists -- Views on the Qur'an

شناسه افزوده:

جامعه المصطفی ﷺ العالمية، مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

Almustafa International Translation and Publication center / Almustafa International University

رده بندی کنگره:

BP۹۸

رده بندی دیویی:

۲۹۷/۱۷۹

شماره کتابشناسی ملی:

۸۷۶۳۶۲۵

BPI315

این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است

بررسی تطبیقی تفسیر سیاسی قرآن از منظر اندیشمندان مسلمان (جریان اجتهادی اصولی و جریان اخوان المسلمین)

مؤلف: علیرضا دانشیار

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

چاپ: چاپخانه دیجیتال المصطفی ﷺ شمارگان: ۵۰۰

مراکز پخش

◀ ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجنتیه)، نبش کوچه ۱۸ تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴

تلفکس: (داخلی ۱۰۵) / +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۹۳۰۵

◀ ایران، قم، بلوار محمد امین، سه‌راه سالاریه تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۲۱۳۳۱۰۶

pub_almustafa

pub-almustafa.ir

miup@pub.miu.ac.ir

باسپاس از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثریاری رساندند.

● مدیر انتشارات: مصطفی نوبخت ● مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری ● ناظر چاپ: ایوب جمالی

همه حقوق برای ناشر محفوظ است

بررسی تطبیقی تفسیر سیاسی قرآن از منظر اندیشمندان مسلمان

(جریان اجتهادی اصولی و جریان اخوان المسلمین)

علیرضا دانشیار

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی، فرآوری اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پایبندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این رو، مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و اندیشه‌های ناب و ژرف، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری علیه السلام می‌باشد.

جهانی‌شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی، اقتضا دارد که دانش پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم، با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند، گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

بالندگی مراکز آموزشی، درگرو نظام آموزشی منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و پژوهشی و به‌روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه، نشاط علمی مراکز آموزشی و پژوهشی را در پی دارد.

«جامعه المصطفی علیه السلام العالمية» به‌عنوان بخشی از این مجموعه، که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیرایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون درسی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون درسی در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی علیه السلام

فهرست

---

۱۳. مقدمه پژوهشگاه
۱۷. پیش‌گفتار
۱. کلیات و چارچوب نظری
۲۵. ۱. مفاهیم
۲۵. الف) تفسیر سیاسی قرآن
۳۰. ب) اندیشمندان جهان اسلام
۳۲. ج) مفاهیم و موضوعات قرآنی قابل استفاده در تفسیر سیاسی قرآن
۴۰. ۲. چرایی به وجود آمدن تفاسیر و برداشت‌های سیاسی از قرآن در دوره معاصر
۴۱. الف) به وجود آمدن مسائل سیاسی - اجتماعی جدید
۴۳. ب) تلاش برای هماهنگی میان آموزه‌های اسلام با یافته‌های جدید علمی
۴۴. ج) گسترش موضوعات قرآنی در زمینه‌های سیاسی و اجتماعی
۴۵. د) تلاش برای حرکت‌آفرینی در جامعه
۳. روش تحلیل
- ۴۶.
۲. تفسیر سیاسی قرآن از منظر اندیشمندان معاصر جریان اجتهادی اصولی
۵۳. مقدمه
- ۵۳.
۱. تفاسیر و برداشت‌های سیاسی امام خمینی رحمته‌الله علیه از قرآن کریم
- ۵۴.

- الف) ویژگی های اثرگذار بر تفسیر سیاسی امام خمینی رحمته الله علیه ۵۴
- یک - تأثیر اجتهاد در تفسیر سیاسی قرآن ۵۴
- دو - عقل‌گرایی ۵۷
- سه - تأثیر ویژگی های صدور و دلالتی قرآن ۵۷
- چهار - تأثیر فلسفه و عرفان اسلامی بر تفسیر سیاسی ۵۹
- پنج - تأثیر نوع نگاه به انسان طبق نظریه فطرت بر تفسیر سیاسی قرآن ۶۰
- شش - تأثیر نگرش انقلابی و نپذیرفتن وضع موجود بر تفسیر سیاسی قرآن ۶۲
- هفت - تأثیر پیوستگی دین و سیاست بر تفسیر سیاسی قرآن ۶۳
- هشت - تأثیر فهم اجتماعی از شریعت بر تفاسیر سیاسی از قرآن ۶۴
- نه - مبارزه با تفاسیر التقاطی ۶۵
- ب) تفاسیر سیاسی امام خمینی از قرآن کریم در انقلاب اسلامی ۶۸
- یک - تفسیر سیاسی مفاهیم اعتقادی - اخلاقی از دیدگاه امام خمینی رحمته الله علیه ۶۹
- یکم - تفسیر سیاسی نظام ایمانی و اخلاقی از قرآن کریم ۷۰
- دوم - تفسیر سیاسی مفهوم کفر و نظام سیاسی مرتبط با آن در قرآن کریم ۸۵
- سوم - کاربرد مفهوم توحید در تفسیر سیاسی قرآن در ارتباط با انقلاب اسلامی ۱۱۰
- چهارم - نقش انقلابی انبیا در تفسیر سیاسی قرآن ۱۱۴
- دو - تفسیر سیاسی مفاهیم مرتبط با انقلاب اسلامی و نظام سیاسی از قرآن کریم ۱۲۱
- یکم - تفسیر سیاسی مفاهیم مرتبط با حاکمیت و نظام سیاسی ۱۲۱
- دوم - تفسیر سیاسی مفهوم انقلاب از قرآن کریم ۱۲۴
- سوم - تفسیر سیاسی مفهوم قرآنی قیام در انقلاب اسلامی ۱۲۷
- چهارم - تفسیر سیاسی مفاهیم دفاعی - نظامی از قرآن کریم ۱۳۵
- پنجم - تفسیر سیاسی مفاهیم همسازگرایانه و راهبردی از قرآن (نظیر اخوت، وحدت، امت) ۱۳۸

۲. تفاسیر و برداشت‌های سیاسی علامه طباطبایی _____ ۱۴۲
- الف) ویژگی‌های اثرگذار بر تفسیر سیاسی _____ ۱۴۲
- یک - ویژگی‌های تفسیری اثرگذار بر تفسیر سیاسی - اجتماعی _____ ۱۴۲
- دو - تأثیر ویژگی‌ها و ابداعات فلسفی علامه طباطبایی در تفسیر قرآن (مکتب نوصدرایی) _____ ۱۴۶
- سه - تأثیر بحث ادراکات اعتباری بر تفسیر سیاسی - اجتماعی علامه طباطبایی رحمته‌الله علیه _____ ۱۴۸
- ب) تفسیر سیاسی - اجتماعی علامه طباطبایی رحمته‌الله علیه از قرآن _____ ۱۵۵
- یک - تفسیر سیاسی - اجتماعی از ارتباط عقل و دین در زندگی انسان _____ ۱۵۵
- دو - نقش اجتماع در تفکر سیاسی _____ ۱۵۸
- سه - نقش قرارداد اجتماعی در زندگی سیاسی و اجتماعی _____ ۱۵۹
- چهار - نقش عدالت اجتماعی در جامعه و حکومت _____ ۱۶۰
- پنج - تفسیر سیاسی «حکومت» در قرآن _____ ۱۶۳
۳. تفاسیر و برداشت‌های سیاسی شهید مطهری از قرآن کریم _____ ۱۷۵
- الف) ویژگی‌های فکری اثرگذار بر تفسیر سیاسی شهید مطهری _____ ۱۷۷
- یک - ویژگی‌های تفسیری _____ ۱۷۷
- دو - تأثیر گرایش فلسفه صدرایی در تفسیر سیاسی قرآن _____ ۱۸۰
- سه - تأثیر و نقش تحلیل ماهیت جامعه در تفسیر قرآن _____ ۱۸۲
- چهار - نقش جامعه‌شناسی تاریخی در تفسیر _____ ۱۸۵
- پنج - انتقاد شهید مطهری از تفاسیر التقاطی مارکسیستی از قرآن کریم _____ ۱۹۰
- ب) تفاسیر و برداشت‌های سیاسی از قرآن _____ ۱۹۶
- یک - طبقه‌بندی مفاهیم و لغات سیاسی - اجتماعی در قرآن کریم _____ ۱۹۷
- دو - تفسیر سیاسی عدالت اجتماعی در قرآن _____ ۱۹۹
- سه - نقش انقلاب اسلامی در تفاسیر و برداشت‌های سیاسی از قرآن _____ ۲۰۵
- چهار - تفسیر سیاسی رهبری و امامت از قرآن کریم _____ ۲۱۶

- پنج - تفسیر سیاسی مفهوم آزادی در قرآن _____ ۲۲۰
- یکم - آزادی اجتماعی در قرآن _____ ۲۲۱
- دوم - آزادی معنوی در قرآن _____ ۲۲۱
۳. تفسیر سیاسی قرآن از منظر اندیشمندان معاصر جریان اخوان المسلمین _____ ۲۲۵
- مقدمه _____ ۲۲۵
۱. تفاسیر و برداشت‌های سیاسی حسن البنا از قرآن کریم _____ ۲۲۷
- الف) ویژگی‌های فکری اثرگذار بر تفسیر سیاسی قرآن _____ ۲۲۷
- یک - ویژگی‌های تفسیری _____ ۲۲۹
- دو - تأثیر مباحث عرفانی و صوفی‌گرایانه _____ ۲۳۰
- سه - نگاه به سلف و اثرپذیری از اندیشه‌های سلفی _____ ۲۳۲
- چهار - نگرش حداکثری به اسلام و قرآن _____ ۲۳۳
- پنج - جدا نبودن دین از سیاست _____ ۲۳۴
- ب) تفاسیر و برداشت‌های سیاسی حسن البنا از قرآن کریم _____ ۲۳۵
- یک - تفسیر سیاسی دولت یا نظام سیاسی از قرآن کریم _____ ۲۳۵
- یکم - سیر تاریخی تکوین دولت اولیه اسلامی (قوت‌ها و ضعف‌ها) - _____ ۲۳۵
- دوم - تفسیر سیاسی دولت و نظام اسلامی در دوره معاصر براساس قرآن کریم _____ ۲۴۲
۲. تفسیر سیاسی سیدقطب از قرآن کریم _____ ۲۴۸
- الف) زندگی و مراحل فکری شکل‌گیری اندیشه سیاسی قرآنی سیدقطب _____ ۲۴۸
- یک - مراحل حیات فکری، اسلامی و قرآنی سیدقطب _____ ۲۵۱
- دو - شخصیت‌های اثرگذار بر اندیشه سیاسی سیدقطب _____ ۲۵۳
- سه - تأثیر سیدقطب بر جنبش‌های اسلامی _____ ۲۵۴
- ب) ویژگی‌های فکری - اعتقادی اثرگذار بر تفاسیر و برداشت‌های سیدقطب از قرآن کریم _____ ۲۵۶
- یک - ویژگی‌های قرآن در اندیشه سید قطب _____ ۲۵۷

- دو-ویژگی های انسان در قرآن از نظر سید قطب _____ ۲۵۹
- سه - مخالفت با فلسفه و کلام اسلامی (مخالفت با بحث های متافیزیکی و
تئولوژیکی متأثر از فلسفه یونان) _____ ۲۶۰
- چهار- ویژگی و معیار اعتقادی اخلاقی سید قطب _____ ۲۶۴
- پنج- ویژگی های فقه اسلامی در دیدگاه سید قطب _____ ۲۶۵
- شش - ویژگی مسلط بر جهان معاصر در دیدگاه سید قطب (غلبه
سوژکتیویسم غربی) _____ ۲۶۶
- هفت - ویژگی های نگرش اسلامی (نگرش ایمان گرایانه قرآنی) سید قطب ۲۶۸
- یکم- ربانی بودن _____ ۲۶۸
- دوم- دارای ثبات بودن _____ ۲۶۹
- سوم - شمولیت داشتن (همه گیر بودن) _____ ۲۶۹
- چهارم - هماهنگی و توازن داشتن _____ ۲۶۹
- پنجم - مثبت و عملگرا بودن (تأثیر مثبت و عملی در زندگی داشتن) - ۲۷۰
- ششم - واقع گرا بودن _____ ۲۷۰
- هفتم - توحیدگرایی _____ ۲۷۱
- ج) تفسیر سیاسی سید قطب از قرآن _____ ۲۷۲
- یک - کاربرد مفاهیم و اصطلاحات قرآنی مرتبط با تفسیر سیاسی در اندیشه
سید قطب _____ ۲۷۲
- دو- تفسیر سیاسی مفهوم حاکمیت در پرتو مفاهیم الوهیت و ربوبیت - ۲۷۳
- سه - حاکمیت در جامعه اسلامی و جامعه جاهلی _____ ۲۷۵
- چهار- تفسیر حکومت در نظام اسلامی _____ ۲۸۱
- پنج- رابطه عدالت و حکومت در تفسیر سیاسی سید قطب _____ ۲۸۵
- شش - عدالت در اندیشه سید قطب _____ ۲۸۸
- هفت - تفسیر سیاسی مفهوم جهاد از قرآن کریم _____ ۲۹۱
۳. تفسیر سیاسی یوسف قرضاوی از قرآن کریم _____ ۲۹۸

- الف) ویژگی های اثرگذار بر تفسیر سیاسی قرآن از دیدگاه یوسف قرضاوی — ۲۹۹
- یک - خصایص یا ویژگی های عام برای اسلام — ۳۰۰
- یکم - ربانی بودن — ۳۰۰
- دوم - انسانی بودن — ۳۰۲
- سوم - جامع و فراگیر بودن (الشمول) — ۳۰۵
- چهارم - میانه روی (الوسطیه) — ۳۰۷
- پنجم - واقع نگری — ۳۱۰
- ششم - واضح بودن (الوضوح) — ۳۱۴
- هفتم - ایجاد هماهنگی میان انعطاف پذیری (تجدد) و ثبات (سنت) (الجمع بین التطور و الثبات) — ۳۱۷
- دو - ویژگی های اثرگذار فقه اسلامی بر دیدگاه قرضاوی (فقه بین سنت گرایی و تجدیدپذیری) — ۳۱۸
- سه - ویژگی های جامعه اسلامی در دیدگاه قرضاوی — ۳۲۱
- ب) تفسیر و برداشت های سیاسی یوسف قرضاوی از قرآن کریم — ۳۲۵
- یک - تفسیر سیاسی مفهوم دولت از قرآن کریم — ۳۲۵
- دو - ویژگی ها و نشانه های دولت مبتنی بر اسلام — ۳۲۸
- سه - تفسیر سیاسی مفاهیم مرتبط با اجتماع و سیاست — ۳۳۴
۴. بررسی تطبیقی دو رویکرد اجتهادی - اصولی و جریان اخوان المسلمین — ۳۴۱
- مقدمه — ۳۴۱
۱. مقایسه نقش موقعیت اجتماعی - سیاسی در تفسیر سیاسی قرآن — ۳۴۲
۲. مقایسه ویژگی های اثرگذار فکری بر تفسیر سیاسی قرآن — ۳۵۰
- الف) مقایسه نقاط اشتراک ویژگی های فکری — ۳۵۳
- ب) مقایسه نقاط افتراق ویژگی های فکری — ۳۵۸
۳. مقایسه چگونگی تفسیر سیاسی دو جریان اجتهادی - اصولی و اخوان المسلمین از قرآن کریم — ۳۶۳

الف) مقایسه نقاط اشتراک چگونگی تفسیر سیاسی از قرآن کریم _____ ۳۶۳

ب) مقایسه نقاط افتراق چگونگی تفسیر سیاسی قرآن _____ ۳۶۶

نتیجه گیری _____ ۳۷۱

منابع _____ ۳۷۵

مقدمه پژوهشگاه

از دیرباز قرآن پژوهان و مفسران به زوایای مختلفی از قرآن توجه کرده‌اند، اما در عصر جدید با توجه به تحولات عظیم اجتماعی، سیاسی، علمی و تکنولوژیکی و ظهور مکاتب اخلاقی، فلسفی، اجتماعی و سیاسی و رشد روزافزون علوم، به‌ویژه در عرصه علوم انسانی، اندیشمندان مسلمان به قرآن برای به دست آوردن راه حل در حوزه‌های مختلف زندگی توجه کرده‌اند. این مسئله در تفاسیر سیاسی اجتماعی از قرآن نمود چشمگیری داشت، چنان‌که با استفاده از معارف قرآنی، بحث‌های دامنه‌داری درباره سیاست، اجتماع و مفاهیم مرتبط با آن‌ها در قالب‌های جدید شکل گرفت. توجه به رویکردهای قرآنی، به‌ویژه درباره سیاست و حکومت، اهمیت و ضرورت این مسئله را دوچندان می‌کند. پژوهشگاه بین‌المللی جامعه المصطفی ﷺ العالمیه، نهادی علمی است که تمهید لازم برای پژوهش‌هایی در عرصه علوم انسانی را در راستای نیازهای پژوهشی فراهم کرده است. با توجه به گستردگی و تنوع موضوعات، منابع و مآخذ، تبیین روشمند و مستند لازمه پژوهش علمی، متقن و ماندگار است. در کنار این مسئله، لزوم جهت‌گیری پژوهش‌ها به سمت بررسی تطبیقی، توجه به

موضوعات میان رشته‌ای، لزوم بازنگری و بازبینی در تلقی رایج در مبانی و بینش رایج علوم انسانی و ضرورت توجه به سنت فکری در کنار نقد منصفانه آن و لزوم توانمندسازی نیروها برای بهره‌گیری از سنت فکری با بهره‌گیری از قرآن و سنت، ضرورت توجه به معضلات و آسیب‌های درونی و بیرونی در جهان اسلام و توجه به فرهنگ‌سازی، تولید فکر و اندیشه در جهت حرکت به سوی ساختن تمدن اسلامی از موارد مهمی است که پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ به آن توجه جدی دارد. پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ در تلاش برای پاسخ‌دهی به پرسش‌ها و معضلات فکری مربوط به حوزه پژوهشی و فراهم ساختن زمینه لازم برای بازتولید فرهنگ سیاسی دینی و طرح دانش سیاسی مبتنی بر منابع اسلامی، هویت‌سازی در زمینه‌های فقه سیاسی، فلسفه سیاسی، علوم سیاسی، مباحث تربیتی، موضوعات اجتماعی و زمینه‌سازی برای رشد نیروهای انسانی در عرصه پژوهش‌های سیاسی با رویکردهای فلسفی، فقهی، علمی می‌کوشد با عزم و اراده در جهت احیای تمدن اسلامی گام بردارد. این اثر، با هدف آشنایی با تفسیر سیاسی قرآن در رویکردهای تطبیقی اندیشمندان جهان اسلام و به‌ویژه مقایسه رویکرد تفسیر سیاسی دو جریان اجتهادی - اصولی و جریان اخوان المسلمین تدوین شده است. پژوهشگاه بین‌المللی اقدم به تدوین اثری با عنوان بررسی تطبیقی تفسیرسیاسی قرآن از منظر اندیشمندان مسلمان (جریان اجتهادی - اصولی و جریان اخوان المسلمین) با عنوان صف پژوهش المصطفی ﷺ در این راستا، نمود. این اثر به قلم دکتر علیرضا دانشیار در پژوهشکده علوم انسانی نگارش یافته است و از ایشان و از همه کسانی که در سامان یافتن

این اثر نقش داشته‌اند، به‌ویژه حجت‌الاسلام دکتر سیدهادی خسروشاهی و حجت‌الاسلام دکتر سیدکاظم سیدباقری که اثر را ارزیابی کرده و نکات سودمندی به آن افزوده‌اند، و نیز از مساعدت حجت‌الاسلام دکتر بناری، رئیس پژوهشکده علوم انسانی، قدردانی و تشکر می‌شود.

پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ